

POSTANOWIENIE

Dnia 7 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa R. S.

przeciwko W. Ż. i K. Ż.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 7 grudnia 2017 r.,

zażalenia powoda na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 24 sierpnia 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 24 sierpnia 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił zażalenie powoda na postanowienie tego Sądu z 8 maja 2017 r., ze wskazaniem, że odpis postanowienia z 13 lipca 2017 r. oddalającego wniosek powoda o zwolnienie go od kosztów sądowych w postępowaniu zażaleniowym został doręczony jego pełnomocnikowi 8 sierpnia 2017 r., a powód nie opłacił zażalenia na postanowienie odrzucające skargę kasacyjną. Jako podstawę rozstrzygnięcia Sąd Apelacyjny powołał art. 112 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (dalej: „u.k.s.c.”) i art. 373 w zw. z 397 § 2 k.p.c.

W zażaleniu na postanowienie z 24 sierpnia 2017 r. powód zarzucił, że zostało ono wydane z naruszeniem art. 102 i 112 ust. 3 u.k.s.c. oraz art. 233

i 373 k.p.c., a to w związku z dowolną oceną sytuacji materialnej powoda na potrzeby rozpoznania jego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i rozpoznanie zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej względnie jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z akt sprawy wynika, że wyrokiem z 1 lutego 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...) zmienił wyrok Sądu Okręgowego w W. z 4 lutego 2016 r. i oddalił powództwo w uwzględnionej przez Sąd Okręgowy części, a apelację powoda od tego wyroku oddalił. Skarga kasacyjna powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego została odrzucona postanowieniem Sądu Apelacyjnego z 8 maja 2017 r. Postanowienie to powód zaskarżył zażaleniem. Po wyjaśnieniu różnic w określeniu przez powoda wartości przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej i zażaleniu, powód został wezwany o opłatę od zażalenia. W odpowiedzi na to wezwanie powód wystąpił o zwolnienie go od kosztów w postępowaniu kasacyjnym i wskazał, że jego sytuacja nie zmieniła się od czasu, gdy udzielono mu zwolnienia od opłaty od apelacji. Wniosek powoda został oddalony postanowieniem z 13 lipca 2017 r., którego odpis został powodowi doręczony 8 sierpnia 2017 r.

Z art. 394¹ § 2 k.p.c. wynika, że w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹ k.p.c. oraz wydanych na skutek rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. Za zaskarżalne zażaleniem do Sądu Najwyższego na podstawie tego przepisu trzeba uznać postanowienie odrzucające zażalenie na postanowienie odrzucające skargę kasacyjną, gdyż jego wydanie zamyka drogę do poddania kontroli instancyjnej postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej, zaskarżalnego na podstawie art. 394¹ § 1 k.p.c.

Niewątpliwie postanowienie oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów nie jest samodzielnie zaskarżalne zażaleniem, a Sąd Najwyższy może objąć takie postanowienie kontrolą w warunkach określonych w art. 380 k.p.c., a zatem na wniosek strony, jeśli miało ono wpływ na to rozstrzygnięcie, od którego złożony

został samoistnie dopuszczalny środek zaskarżenia. W zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej powód podniósł wyłącznie zarzuty przeciwko rozstrzygnięciu wydanemu w odniesieniu do wniosku o zwolnienie go od kosztów sądowych, co należy uznać za równoznaczne z zakwestionowaniem rozstrzygnięcia w przedmiocie tego wniosku i zażądaniem objęcia go kontrolą, stosownie do art. 380 k.p.c.

Rozstrzygnięcie w przedmiocie wniosku powoda o zwolnienie go od kosztów w postępowaniu kasacyjnym niewątpliwie miało wpływ na ocenę dopuszczalności jego zażalenia na odrzucenie skargi kasacyjnej, gdyż powód utrzymuje, że nie był zdolny do jego opłacenia, a nieopłacenie zażalenia było jedyną przyczyną odrzucenia tego zażalenia.

Podstawą prawną zwolnienia strony postępowania sądowego od kosztów sądowych są art. 100 ust. 2, art. 101 ust. 1 oraz art. 102 ust. 1 u.k.s.c. Zgodnie z tymi przepisami sąd może zwolnić stronę od kosztów sądowych w całości albo w części, jeżeli złoży ona stosowne oświadczenie i wykaże, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. W kolejnych przepisach powołanej ustawy uregulowany jest sposób ubiegania się o zwolnienie od kosztów i warunki prawne tego zwolnienia.

Sąd Najwyższy niejednokrotnie podkreślał, że zwolnienie od kosztów sądowych powinno być stosowane w sytuacjach wyjątkowych, a w postępowaniu kasacyjnym, będącym szczególnym postępowaniem realizującym głównie interes publiczny, uzasadnione jest stosowanie zwiększonego rygoryzmu przy realizacji obowiązku wnoszenia opłat sądowych (zob. nieopublikowane postanowienia Sądu Najwyższego z 23 marca 2010 r., II PZ 2/10, z 4 kwietnia 2012 r., I CZ 7/12, z 17 maja 2012 r., I CZ 55/12, z 14 stycznia 2016 r., IV CZ 72/15, z 16 marca 2016 r., IV CZ 102/15). W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje jednak pogląd, że gdy na wcześniejszych etapach postępowania stronie przyznano zwolnienie od kosztów sądowych, odmowa udzielenia jej takiego zwolnienia w postępowaniu kasacyjnym wymaga stwierdzenia, że położenie skarżącego uległo w jakimś aspekcie poprawie (por. nieopublikowane postanowienia Sądu Najwyższego z 27 listopada 2013 r., V CZ 61/13,

z 14 października 2005 r., III CZ 77/05, z 6 maja 2011 r., II CZ 12/1, z 28 maja 2013 r., V CZ 12/13).

Z akt sprawy wynika, że powód ubiegał się o zwolnienie od kosztów sądowych jeszcze w postępowaniu apelacyjnym i postanowieniem Sądu Okręgowego z 8 września 2016 r. takie zwolnienie w zakresie opłaty od apelacji zostało mu udzielone. Do wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym - rozpoznanego przez Sąd Apelacyjny jak dotąd w zakresie odnoszącym się do kosztów postępowania zażaleniowego - powód dołączył takie same dokumenty, jak do pisma procesowego nadanego 6 lipca 2017 r., na podstawie którego uzyskał zwolnienie od kosztów w postępowaniu apelacyjnym. Sąd Apelacyjny w motywach postanowienia z 24 sierpnia 2017 r. nie ujawnił, z jakich przyczyn uznał za niezasadny wniosek powoda o zwolnienie go od kosztów postępowania zażaleniowego, co - w świetle przytoczonych wyżej okoliczności - uzasadnia uchylenie zaskarżonego postanowienia - art. 398¹⁵ zdanie pierwsze w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.

jw

r.g.